

Tomáš Akvinský: Bůh jako o sobě existující bytí (*ipsum esse subsistens*)

De ente 4,71–72:

„71. Všechno však, co k nějaké věci přináleží, je buď způsobeno principy její přirozenosti, jako např. u člověka schopnost smíchu, nebo se jí toho dostává od nějakého vnějšího principu, jako je světlo ve vzduchu vlivem Slunce. Nemůže tomu však být tak, že by bytí bylo způsobeno samou formou či costí věci (myslím jako účinnou příčinou), protože to by nějaká věc byla příčinou sebe samé a nějaká věc by sebe samu uváděla do bytí, což je nemožné. Tudíž je třeba, aby každá taková věc, jejíž bytí je jiné než její přirozenost, měla bytí od jiného.

72. A protože vše, co je díky něčemu jinému, poukazuje zpět jako na svou první příčinu na to, co je o sobě, musí být nějaká věc, jež je příčinou bytí všem věcem, a to tím, že je pouze bytí. Jinak by se šlo v příčinách do nekonečna, protože každá věc, jež není pouhé bytí, má příčinu svého bytí ... Je tedy patrné, že inteligence je forma a bytí a že má bytí od prvního jsoucná, jež je pouze bytí. A to je první příčina, jíž je Bůh.“

71. Omne autem quod convenit alicui vel est causatum ex principiis naturae suae, sicut risibile in homine, vel advenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influenza solis. Non autem potest esse quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma vel quiditate rei (dico sicut a causa efficiente) quia sic aliqua res esset sui ipsius causa et aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile. Ergo oportet quod omnis talis res, cuius esse est aliud quam natura sua habeat esse ab alio.

72. Et quia omne, quod est per aliud, reducitur ad illud quod est per se sicut ad causam primam, oportet quod sit aliqua res, quae sit causa essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum. Alias iretur in infinitum in causis, cum omnis res, quae non est esse tantum, habeat causam sui esse, ut dictum ... Patet ergo quod intelligentia est forma et esse et quod esse habet a primo ente, quod est esse tantum. Et hoc est causa prima, quae Deus est.

(Český překlad: S. Sousedík, *Jsoucno a bytí*, str. 91.)

De ente 5,82: „... třebaže je pouze bytím, nemusí mu proto chybět ostatní dokonalosti a vznešenosti. Právě naopak: má všechny dokonalosti, které jsou ve všech rodech, pročež se nazývá naprosto dokonalým ... Má je však způsobem vznešenějším, než [je mají] všechny [ostatní] věci, protože v něm jsou jedno, kdežto v jiných věcech jsou rozličné. A tak tomu je, protože všechny ty dokonalosti mu náležejí způsobem odpovídajícím jeho jednoduchému bytí.“

...quamvis sit esse tantum, non oportet quod deficient ei reliquae perfectiones et nobilitates, immo habet omnes perfectiones, quae sunt in omnibus generibus. Propter quod perfectum simpliciter dicitur ... Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo unum sunt, sed in aliis diversitatem habent. Et hoc est, quia omnes illae perfectiones conveniunt sibi secundum esse suum simplex.

(Český překlad: S. Sousedík, *Jsoucno a bytí*, str. 93, mírně upraveno.)

Summa theol. I, q. 7, a. 1, corp.: „To, co je ze všeho v nejvyšší míře formální, je však samo bytí ...: protože božské bytí tedy není bytím přijatým v něčem jiném, nýbrž je samo svým o sobě existujícím bytím ..., je zřejmé, že Bůh sám je nekonečný a dokonalý.“

Illud autem quod est maxime formale omnium, est ipsum esse ... Cum igitur esse divinum non sit esse receptum in aliquo, sed ipse sit suum esse subsistens, ... manifestum est quod ipse Deus sit infinitus et perfectus.

Summa contra gent. 1,43: „Každý akt, jenž tkví v něčem jiném, přijímá omezení z toho, v čem je, protože to, co je v něčem jiném, je v něm na způsob přijímajícího. Akt, který neexistuje v ničem jiném, tedy není ničím omezen ... Bůh je však aktem, který žádným způsobem neexistuje v něčem jiném. Není totiž formou v látce, ... a jeho bytí ani netkví v nějaké formě či přirozenosti, protože je sám svým bytím ... Zbývá tedy, že je samo nekonečné bytí.“

Omnis actus alteri inhaerens terminationem recipit ex eo in quo est: quia quod est in altero, est in eo per modum recipientis. Actus igitur in nullo existens nullo terminatur ... Deus autem est actus nullo modo in alio existens: quia nec est forma in materia ... nec esse suum inhaeret alicui formae vel naturae, cum ipse sit suum esse ... Relinquitur igitur ipsum esse infinitum.

De spiritualibus creaturis a. 1, corp.: „Je totiž zřejmé, že první jsoucno, jímž je Bůh, je nekonečným aktem, poněvadž v sobě má celou plnost bytí, která není kontrahována v nějakou přirozenost rodu či druhu. Proto jeho bytí samo nemůže být jakoby vložené do nějaké přirozenosti, která není jeho bytím, jelikož tak by bylo onou přirozeností omezeno. Z toho důvodu říkáme, že Bůh je svým bytím samým.“

Manifestum est enim quod primum ens, quod Deus est, est actus infinitus, utpote habens in se totam essendi plenitudinem, non contractam ad aliquam naturam generis vel speciei. Unde oportet quod ipsum esse eius non sit esse quasi inditum alicui naturae quae non sit suum esse; quia sic finiretur ad illam naturam. Unde dicimus, quod Deus est ipsum suum esse.

Původ pojetí Boha jako o sobě existujícího bytí

Avicenna, Met. VIII,4,3 (van Riet II, 398,83–399,85): „Vrátím se tedy [k našemu tématu] a budu tvrdit následující: první nemá jinou cost¹ než *anitas*,² tedy nemá cost, která by byla od ní (sc. *anitas*) odlišná. Říkám totiž, že nutné bytí nemůže mít cost, kterou by doprovázela nutnost bytí.“

Redibo igitur et dicam quod primum non habet quidditatem nisi anitatem quae sit discreta ab ipsa. Dico enim quod necesse esse non potest habere quidditatem quam comitetur necessitas essendi.

Avicenna, Met. VIII,4,8–11 (van Riet II, 401,31–36): „Nutné bytí tedy nemá jinou cost než své nutné bytí, a to je *anitas*.³ Tvrdím tak, že cokoli, co má cost vedle *anitas*, je zapříčiněné. Ty

¹ Ar. *al-mahiyya*.

² Ar. *al-anniyya*.

³ V latinském překladu chybí následující pasáž: „We say: If individual existence (*al-anniyya*) and existence (*al-wudžúd*) were to occur to quiddity (*al-mahiyya*), then they would become necessary concomitants of it either due to itself or due to something extraneous. It is impossible [for this] to be due to the quiddity itself. For, that which follows [another] follows only an existing thing. Hence, it follows necessarily that the quiddity would have an existence prior to its existence, and this is impossible.“ (Avicenna, *Met. VIII,4,10*, Marmura 276,5–10.)

však již víš, že *cost*, která je vedle *anitas*, nesestává z *anitas* a bytí⁴ tím způsobem, jakým něco sestává z konstitutivních [složek]. [*Anitas* a bytí] tedy budou patřit k tomu, co doprovází [*cost*].“

Igitur necesse esse non habet quidditatem nisi quod est necesse esse, et haec est *anitas*. Item dico quod, quicquid habet quidditatem praeter *anitam*, causatum est. Tu autem iam nosti quod ex *anitate* et esse non constat quidditas quae est praeter *anitam* ad modum quo aliquid constat ex constituyente; erunt igitur de comitantibus.

Avicenna, *Met.* VIII,4,12–13 (van Riet II, 402,44–51): „Zbývá tedy, že [*cost*] má bytí od své příčiny. Vše, co má *cost*, je tedy zapříčiněné. Ostatní [věci] – vyjma nutného bytí – mají *costi*, které jsou samy o sobě možným bytím a jimž nepřipadá bytí jinak než jako něco vnějšího. První tedy nemá žádnou *cost*, ale je vyvýšen nad ty [věci], které mají *costi*, a bytí plyne od něj. Sám je tedy holým bytím s tou podmínkou, že jsou mu upřeny všechny privace i ostatní vlastnosti. Ostatní [věci], které mají *costi*, jsou tudíž možné, protože mají bytí skrze něj.“

Restat igitur ut esse sit ei ex causa. Igitur omne habens quidditatem causatum est; et cetera alia, excepto necesse esse, habent quidditates quae sunt per se possibles esse, quibus non accidit esse nisi extrinsecus. Primus igitur non habet quidditatem, sed super habentia quidditates fluit esse ab eo; ipse igitur est esse exspoliatum, condicione negandi privationes et ceteras proprietates ab eo. Deinde cetera alia quae habent quidditates sunt possible, quia habent esse per ipsum.

⁴ Ar. *al-wudžúd*.

